

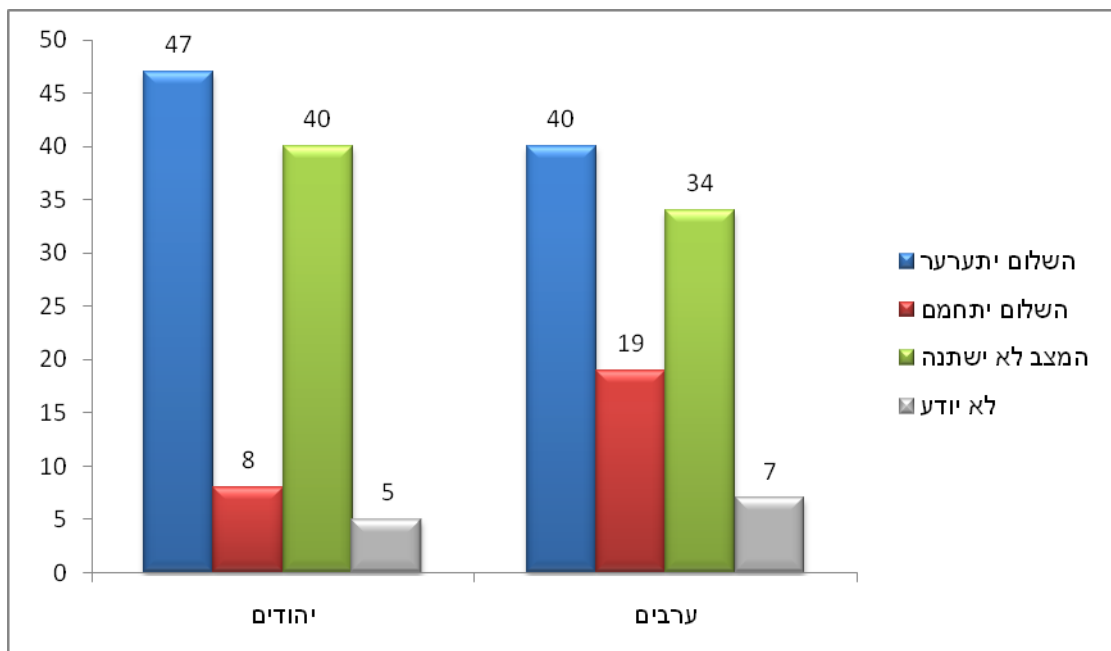
מדד השלום - פברואר 2011 פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

תקציר הממצאים

- מה יקרה במצרים?** הציבור היהודי פסימי לגבי ההתפתחויות העתידיות במצרים. רוב ברור (70%) סבורים שהסיכוי שבמצרים יקום בקרוב משטר דמוקרטי הוא נמוך. לגבי הסיכוי שיקום במצרים שלטון אסלאמי רדיקלי נוסח איראן הדעות חלוקות: 49% סבורים שהסיכוי לכך גבוה, שעה ש 41% מעריכים שהוא נמוך. בציבור הערבי התמונה הפוכה: רוב (74%) מעריכים את הסיכוי לכינון משטר דמוקרטי במצרים כגבוה, שעה שמיעוט בלבד (28%) מעריכים כך את הסיכוי לכינון משטר אסלאמי רדיקלי.
- ומה יקרה להסכם השלום עם מצרים?** 47% מהיהודים מעריכים שהמהפכה תשפיע עליו לרעה, כלומר השלום יתערער או יתמוטט, לעומת 8% החושבים שההשפעה תהיה חיובית והשלום הקר יתפתח. 19% סבורים שהמהפכה לא תשפיע על היחסים עם ישראל, והשאר (27%) אינם יודעים. בנושא זה גם הציבור הערבי פסימי – 40% צופים החמרה ביחסים, 34% אינם צופים שינוי ורק 19% מעריכים כי השלום "יתחמם" בהשפעת המהפכה (8% אינם יודעים).
- חמאס ירויח או יפסיד?** באותה רוח, מחצית מהציבור היהודי בדעה שהמהפכה תחזק את מעמדו של החמאס, ורק 15% מאמינים שמעמדו ייחלש. 18% סבורים שלא יחול שינוי וכשיעור הזה אינם יודעים. בקרב הערבים השיעור הגבוה ביותר (43%) סבורים כי מעמד חמאס ישאר כשהיה, אבל 39% מעריכים כי הוא יתחזק ורק 4% שייחלש. לשאר אין דעה ברורה.
- שתיקה שווה זהב?** בציבור היהודי קיים קונסנזוס רחב (85%) כי מדיניות השתיקה של ישראל בעת המהפכה במצרים הייתה מוצדקת. לעומת זאת, למעלה ממחצית (53%) בדעה שארה"ב טעתה כשתמכה במפגינים נגד מובראק. גם בציבור הערבי הרוב (69%) סבור שמדיניות השתיקה של ישראל היתה נכונה. ואולם כאן 70% סבורים שארה"ב צדקה כשתמכה במפגינים.
- וכאן? שאלנו:** מה הסיכוי שגם בישראל הציבור יצא להפגין ברחובות וינקוט במרי אזרחי כפי שקרה במצרים ובמדינות ערביות אחרות? בציבור היהודי יש תמימות דעים (90%) כי הסיכוי לכך די נמוך או נמוך מאד.
- ומדוע?** ההסבר השכיח הוא שישראל היא דמוקרטיה והציבור יכול להחליף את השלטון בבחירות (38%). אחריו, בסדר יורד, מופיעים ההסברים הבאים: הציבור אדיש מדי (25%), דבר לא ישתנה גם אם השלטון יתחלף (20%), המצב הכללי בארץ סביר ולא מצדיק מחאה (11%). גם בציבור הערבי הרוב (67%) מעריכים את הסיכוי להתפרצות מרי בישראל כדי נמוך או נמוך מאוד. ואולם כאן יש עדיפות לנימוק כי ישראל היא דמוקרטיה ושלטון מוחלף בבחירות (47%). 14% מעריכים כי הציבור לא מאמין שחילופי שלטון יביאו שינוי מהותי ורק 10% מייחסים את השקט לאדישות הציבור. 9% מעריכים כי היות שהמצב בארץ סביר אין לציבור סיבה לצאת לרחובות.

- **חיים טוב?** 80% מהישראלים היהודים מגדירים את מצבם האישי כטוב מאוד או די טוב, גם הערכת מצבה הכללי של ישראל כיום נוטה להיות חיובית: 54% מגדירים אותו די טוב או טוב מאוד. גם רוב הציבור הערבי (64.5%) מגדיר את מצבו האישי כדי טוב או טוב מאוד ואולם כאן הרוב – 56% מגדירים את מצבה הכללי של המדינה כרע או רע מאוד.

תרשים החודש: מה יקרה לשלום בין ישראל למצרים בעקבות המהפכה?

הממצאים בהרחבה

הטלטלות של השבועות האחרונים בעולם הערבי הציבו את הציבור בישראל, כמו את העולם כולו, בפני מצב חדש ולא ברור. העתיד אינו ברור: האם המזרח התיכון עובר תהליך של דמוקרטיזציה? של אסלאמיזציה? האם מדובר בתהליך אחיד או שונה ממדינה למדינה? ובעיקר, מבחינת ישראל, השאלה היא כיצד ישפיעו התהפוכות הללו על מקומה באזור, על מערך יחסיה עם מדינות ושחקנים מזרח תיכוניים אחרים ואולי גם על מערכת היחסים אזרחים-שלטון מבית על רקע גל ההתקוממויות העממיות מסביב.

לפי ממצאי סקר החודש הציבור הישראלי-יהודי פסימי לגבי ההתפתחויות העתידיות במצרים, כנראה, לא מעט בהשראת המסרים המגיעים ממנהיגיו. רוב ברור (70%) סבורים שהסיכוי שבמצרים יקום בקרוב משטר דמוקרטי הוא די נמוך או נמוך מאוד. באשר לסיכוי הנגדי, שיקום במצרים שלטון אסלאמי רדיקלי נוסח איראן, הדעות חלוקות: 49% סבורים שהסיכוי לכך די גבוה או גבוה מאוד,

שעה ש-41% מעריכים שהוא נמוך מאוד או די נמוך. בציבור הערבי התמונה הפוכה והאופטימיות הדמוקרטית גבוהה: רוב (74%) מעריכים את הסיכוי לכינון משטר דמוקרטי במצרים גבוה או גבוה מאוד שעה שמיעוט בלבד (28%) מעריכים גבוה או גבוה מאוד את הסיכוי לכינון משטר אסלאמי רדיקלי שם.

החשש הגדול בישראל הוא באשר ליחסים העתידיים בין מצרים לישראל. התחזיות קודרות למדי: 47% מהיהודים מעריכים שמהפכת כיכר תח'ריר תשפיע לרעה על היחסים הללו, כלומר השלום יתערער או יתמוטט, לעומת 8% בלבד החושבים שההשפעה תהיה חיובית והשלום הקר יהפוך חם. 19% סבורים שהמהפכה לא תשפיע על היחסים עם ישראל, והשאר (27%) אינם יודעים. בנושא זה גם הציבור הערבי פסימי: 40% צופים החמרה ביחסים, 34% אינם צופים שינוי ורק 19% מעריכים כי השלום "יתחמם" בהשראת המהפכה (8% אינם יודעים).

באותה רוח פסימית, ההנחה השכיחה היא כי ההתפתחויות במצרים ישפיעו לא רק על יחסיה עם ישראל אלא גם על מערך הכוחות בצד הפלסטיני: כאשר מחצית מהציבור היהודי הם בדעה שהמהפכה תחזק את מעמדו של החמאס, ורק 15% מאמינים שמעמדו ייחלש בעקבותיה. 18% סבורים שלא יחול שינוי וכשיעור הזה אינם יודעים. בקרב הערבים בישראל השיעור הגבוה ביותר (43%) סבורים כי מעמד חמאס ישאר כשהיה, אבל 39% מעריכים כי הוא יתחזק ורק 4% שייחלש. לשאר אין דעה ברורה.

כידוע, ישראל עמדה מהצד ולא הגיבה בפומבי על ההתרחשויות במצרים. בציבור היהודי קיים קונסנזוס רחב (85%) כי מדיניות השתיקה של ישראל הייתה מוצדקת. פילוח של התשובות לשאלות אלה על פי ההגדרה העצמית של המרואיינים כימין או שמאל מדיני מעלה כי אין הבדל חד משמעי בעמדות בשאלה זו בין המחנות הפוליטיים – הרוב בכל הקטגוריות סבור כי המדיניות הזו היתה נכונה. למעלה ממחצית (53%) הם בדעה שארה"ב טעתה כשתמכה במפגינים נגד מובראק.

הביקורת של הישראלים יהודים כלפי מדיניות ארה"ב מושפעת כנראה מההערכות הפסימיות על הצפוי להתרחש במצרים בעקבות המהפכה. כך, לדוגמה, מתוך המעריכים שבמצרים עתיד לקום משטר דמוקרטי, 61% מצדיקים את מדיניות ארה"ב. לעומת זאת מבין המעריכים שלא יקום בה משטר דמוקרטי, רק 30% תומכים בעמדת ארה"ב. בדומה, מבין המעריכים כי יקום במצרים משטר אסלאמי רדיקלי, רק 27% מצדדים במדיניות ארה"ב שעה שמתוך החושבים שלא יקום בה משטר כזה, 51% מצדיקים אותה.

גם בציבור הערבי הרוב (69%) סבור שמדיניות השתיקה של ישראל היתה נכונה, ככל הנראה מסיבות טקטיות ולא מהותיות. זאת שכן בציבור זה 70% סבורים שארה"ב צדקה כשתמכה במפגינים.

על רקע האירועים הדרמטיים בעולם הערבי, הועלתה לאחרונה השאלה מה הסיכוי שגם בישראל הציבור יצא להפגין ברחובות וינקוט במרי אזרחי נגד הממשלה והמשטר? למעשה, ברוב הפעמים היא נשאלה בנימה של ביקורת כלפי הציבור בארץ שאינו נכון לצאת לרחובות. שאלנו אפוא מה הסיכוי לפרוץ מרי אזרחי בישראל. מן התשובות לשאלה זו למדנו, כי בציבור היהודי יש תמימות דעים (90%) כי הסיכוי לכך די נמוך או נמוך מאוד. היות שמדובר בהסכמה כה רחבה, לא היה טעם בפילוח על פי משתנים כמו הצבעה בבחירות או מיקום עצמי על הרצף ימין-שמאל מדיני.

נשאלת השאלה מדוע? כלומר מהי הסיבה העיקרית שבגינה מעריכים המרוויינים שהציבור הישראלי לא יצא לרחובות. מנתוני הסקר עולה כי ההסבר השכיח בציבור היהודי הוא שישאל היא דמוקרטיה והציבור יכול להחליף את השלטון בבחירות (38%). אחריו, בסדר יורד, מופיעים ההסברים הבאים: הציבור אדיש מדי (25%), דבר לא ישתנה גם אם השלטון יתחלף (20%), והמצב הכללי בארץ סביר ולא מצדיק מחאה (11%). גם בציבור הערבי הרוב (67%) מעריכים את הסיכוי להתפרצות מרי אזרחי בישראל כדי נמוך או נמוך מאוד. ואולם כאן יש עדיפות ברורה יותר לנימוק כי ישראל היא דמוקרטיה ושלטון מוחלף בה לכן בבחירות (47%). 14% בציבור הערבי מעריכים כי הציבור לא מאמין שחילופי שלטון יביאו שינוי מהותי ורק 10% מייחסים את השקט לאדישות הציבור. 9% מעריכים כי היות שהמצב בארץ סביר אין לציבור סיבה לצאת לרחובות.

ממצאי הסקר מורים כי רוב מכריע בציבור היהודי (85%) מתנגדים לקביעה כי יש מצבים שבהם אין בררה וחייבים להשתמש אפילו בנשק כדי למנוע מהממשלה לבצע את מדיניותה. פילוח של התשובות לשאלה זו על פי ההגדרה העצמית של המרוויינים כ"ימין" או "שמאל" כשמדובר בתחום הביטחוני-מדיני ההבדלים כאן אינם משמעותיים: בקרב המגדירים עצמם ימין 84% מתנגדים לשימוש בנשק בנסיבות כלשהן, בקרב המרכז – 89% ובקרב השמאל – 90%. בציבור הערבי התמונה דומה מאוד עם רוב של 77% המתנגדים לקביעה שלעיל. במילים אחרות, בשני המגזרים, היהודי והערבי יש רוב מוצק נגד מחאה אלימה.

נתון זה מאושש ישירות על ידי החזרה על השאלה הנשאלת בסקרי מדד השלום מאז 1995 בנוגע לגיטימיות של דפוסים מחאה שונים, אם הממשלה פועלת בנושא תהליך השלום בניגוד למה שנתפס על ידי הציבור כאינטרס הלאומי של ישראל. יש קונצנזוס (89% בציבור היהודי ו-84% בציבור הערבי) שמותר למחות בדרכים חוקיות, למשל לארגן הפגנות ברשיון או להחתים על עצומות המוניות נגד מדיניות הממשלה. באשר למחאה לא-חוקית אך גם לא-אלימה, למשל הפגנה בלי רשיון או חסימת כבישים, הרי ש-42% בציבור היהודי מתירים זאת כיום בהשוואה ל-20% בלבד בציבור הערבי, שנכווה קשות בעבר מקיום אירועי מחאה לא-חוקיים. כשמדובר במחאה לא-חוקית ואלימה, למשל, שימוש בכוח נגד כוחות הביטחון, כאן שיעור היהודים המתיר זאת 6% הוא נמוך במידה ניכרת מהמתירים סוג מחאה כזה בציבור הערבי (10%).

באיזו מידה הנכונות הנמוכה לצאת לרחובות היא פונקציה של שביעות רצון ציבורית מן המצב? ובכן, למרות שפע הביקורות בתקשורת ובחוגי מומחים 80% מהישראלים היהודים מגדירים את מצבם האישי כטוב מאוד או די טוב. פילוח התשובות על פי ההגדרה העצמית כימין או שמאל מדיני מעלה תמונה מעניינת: בעוד שבקבוצת הימין, הימין המתון והשמאל המתון שיעור המרוצים נע בין 80% ל-84% הרי בקבוצת השמאל ה"קשה" הוא נמוך יותר, אך עדיין נחלת הרוב – 57%.

גם הערכת הציבור את מצבה הכללי של ישראל כיום נוטה להיות חיובית, אם כי פחות מאשר הערכת המצב במישור האישי: 54% מגדירים את המצב הכללי של המדינה די טוב או טוב מאוד. פילוח של התשובות לשאלה זו על פי ההגדרה העצמית של המרוויינים כימין או שמאל מעלה כי שביעות הרצון בימין ממצבה של המדינה גבוהה יותר. כ-60% מתוכם מגדירים את המצב די טוב או טוב מאוד בעוד שמבין מי שהגדירו עצמם שמאל מדיני רק 40% סבורים כך, ואילו הרוב, כ-60% סבורים כי המצב הלאומי הכללי הוא די רע או רע מאוד. רוב הציבור הערבי (64.5%) מגדיר את מצבו האישי כדי טוב

או טוב מאוד ואולם, כמו בשמאל, כאן הרוב – 56% מגדירים את מצבה הכללי של המדינה כרע או רע מאוד.

כאשר נכנסים יותר לעומק ומנסים להבין באילו תחומים תופס הציבור את המצב במדינה כהצלחה ובאילו – ככשלון, מתגלה שונות רבה. בשלושה תחומים משמעותיים מאוד הציבור תופס את המצב כהצלחה: הבטחת קיומה של המדינה מבחינה בטחונית (70%), שימור המשטר הדמוקרטי (70%) ויצירת כלכלה יציבה ומודרנית (64%). לעומת זאת בשבעה תחומים אחרים שבדקנו, הכף נוטה בעיני הציבור לצד השלילה: קידום השלום עם העולם הערבי והשגת שוויון חברתי וכלכלי (85% מגדירים זאת ככשלון), קירוב בין דתיים לחילונים (80%), מאבק בשחיתות (78%), מניעת פשע ואלימות (75%), קידום רמת החיים של התושבים (63%), וצמצום הפער העדתי (61%). ואולם, למרות השיעור הגבוה שמגדירים את ההישגים כנמוכים מאוד ברוב התחומים, כנראה שהערכת ההצלחה בשלושת התחומים העיקריים – בטחון, דמוקרטיה וכלכלה מטה את הכף הכללית לצד החיוב, גורמת לציבור להרגיש מרצה למדי ומוציאה את הרוח ממפרשי המחאה.

מדד המו"מ: מדגם כללי: 49.0; מדגם יהודי: 46.3

מדד השלום נערך [בחסות תכנית אוונס לגישור ופתרון סכסוכים](#) (אוניברסיטת תל אביב) ושל [המכון הישראלי לדמוקרטיה](#). הסקר בוצע בטלפון בימים ב-22-21 בפברואר בינואר על ידי מכון "דחף". השתתפו בו החודש 600 מרואיינים שהם מדגם מייצג של האוכלוסייה הבוגרת בישראל. טעות המדידה למדגם בגודל זה היא 4.5%. עיבודים סטטיסטיים: גב' יסמין אלקלעי.